

Uždaroji akcinė bendrovė
<<GJ Magma>>

APLINKOS APSAUGOS AGENTŪRA
Gauta
2016-08-08 Nr. AB-7041

M. Račienel

2016-08-08

Originalas nebus siunčiamas
Vilnius, 2016-08-08 d. Nr. 316

P. R. Aslansaitis
2016-08-10

UAB „J. Jonyno ecofirma“
Kopija Aplinkos apsaugos agentūrai

**PASTABOS UAB „J. JONYNO ECOFIRMA“ ROKIŠKIO RAJONO SAVIVALDYBĖS
JUODYMO DURPIŲ TELKINIO NAUDOJIMO POVEIKIO APLINKAI VERTINIMO
ATASKAITAI**

Nesigilindami į smulkmenas, teikiame svarbiausias pastabas dėl pateiktos viešam svarstymui PAV ataskaitos:

1. Pagal Lietuvos žemės gelmių įstatymą naudoti galima tiksliai išžvalgytų naudingųjų iškasenų telkinių išteklius. Todėl planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo procedūros yra atliekamos tiksliai išžvalgytų telkinių plotams. Durpių telkinių žvalgyba atliekama pagal Lietuvos Respublikos valstybinės geologijos tarnybos 1993-12-20 patvirtintas Durpių telkinių tyrimo ir išteklių klasifikavimo rekomendacijas. Susipažinus su UAB „J. Jonyno ecofirma“ pateikta PAV ataskaitoje medžiaga aptinkame minėtame dokumente nurodytų rodiklių neatitikimus detaliam išžvalgytiems telkiniams:

Rodiklis	Reikalavimas	UAB "J. Jonyno ecofirma" žvalgybos faktiniai duomenys
Klodo zondavimo tankis	100 x 100 m	130 x 140 m
Durpių klodo sudėties tyrimų taškų tankis	1 taškas 25 ha	1 taškas 27 ha
Durpių klodo botaninės sudėties nustatymas	1 taškas 25 ha	Nei vieno taško
Pramoninio klodo ribos nustatymas	Tiesioginiu zondavimu	Išskirtos 3 sausmės be jokių faktinių ribų nustatymo

Pažymėtina, kad UAB „J. Jonyno Ecofirma“ Juodymo durpyno tyrimus atliko pagal nebegaliojančius standartus. Durpių susiskaidymo laipsnį tyrė remdamasi GOST 28245-1989, kai Lietuvoje šiems tyrimams yra taikomas standartas LST-1957:2006. Durpių peleningumą nustatė pagal standartą 13029-2003, nors Lietuvoje taikomas standartas LST EN 13039:2012.

Pagal standartą LST-1957:2006 durpių susiskaidymo laipsnis nustatomas cheminiais metodais (r), o taip pat natūralios drėgmės durpėse nustatomas humifikacijos laipsnis pagal von Post'ą (H). Tuo tarpu UAB „J. Jonyno ecofirma“ operuoja nebegaliojančiais Lietuvoje durpių susiskaidymo rodikliais nustatytais procentais optiniu vizualiniu metodu po mikroskopu. Tai nepalyginami duomenys. Pagal galiojantį standartą yra išskiriamos silpnai, vidutiniškai ir stipriai susiskaidžiusių durpių rūšys, o PAV ataskaitoje tėra išskirtos tiksliai mažaskaidės ir gerai

Uždaroji akcinė bendrovė
<<GJ Magma>>

susiskaidžiusios durpės. Durpių botaninės sudėties tyrimai neatlikti, o neturint šių tyrimo rezultatų neįmanoma identifikuoti aukštapelkinės, tarpinės ar žemapelkinės sudėties durpių klodų.

Kaip žinia, Lietuvoje galiojantys standartai privalomi visiems ūkio subjektams ir valstybės institucijoms. Šiuo atveju atlikti tyrimai tokių reikalavimų neišlaiko. PAV ataskaitos pristatymo visuomenei metu, kaip seka iš protokolo, PAV ataskaitos rengėjai pripažino, kad durpių telkiniai turi būti žvalgomi pagal patvirtintas rekomendacijas, o Lietuvoje priimtų standartų laikymasis privalomas visoms valstybinėms institucijoms. Išlygą J.Jonynas suteikė ūkio subjektams, kurie neva gali tyrimus atlikti pagal tarpusavio susitarimus. Tačiau tuo atveju tokie tyrimai ir lieka užsakovo nuosavybe, kurių nevalia teikti kitiems ūkio subjektams ar valstybės valdymo institucijoms.

Išvardinti durpyno tyrimų neatitikimai teisės aktų reikalavimams ir Lietuvoje naudojamiems standartams liudija, kad UAB „J.Jonyno ecofirma“ nedisponuoja reikiamo patikimumo duomenimis apie planuojamą naudoti durpių klodą, o tuo pačiu nėra ir objekto kuriam būtų galima atlikti poveikio aplinkai vertinimo procedūras. PAV dokumentų rengėjai turėtų grįžti į durpyną ir užbaigti tyrimus pagal detaliai telkinio žvalgybai keliamus reikalavimus bei Lietuvoje galiojančius standartus. Šiuo metu teikti PAV ataskaitą poveikio aplinkai vertinimo subjektų nagrinėjimui nėra pagrindo.

2. PAV ataskaitoje minima, kad PŪV užsakovas neturi galimybės kasti durpių išteklių Rokiškio rajono savivaldybės teritorijoje ne miško žemėje. Tačiau mūsų žiniomis UAB „Legra“ turi Lietuvos geologijos tarnybos prie AM suteiktą leidimą Zalūbiškio durpių telkinio naudojimui daugiau nei 50 ha plote ir šį nepalankų faktą slepia. Zalūbiškio durpynas yra didžiąja dalimi pažeistas gavybos procesų plotas, todėl manytume pradžioje turėtų būti teikiamas prioritetas jo įsisavinimui, o ne stengiamasi bet kokiais būdais paimti kuo didesnius plotus dar neįsisavintuose telkiniuose. Pagal teisės aktus, UAB „Legra“ galės keisti miško paskirties žemę Juodymo telkinyje į naudingųjų iškasenų teritoriją, kai baigs eksploatuoti Zalūbiškio telkinio durpių išteklius.

3. Modeliuojama, kad durpyno sausinimo įtaka gruntinio vandens sluoksnyje užgęsta už 165 m. Tačiau kitoje PAV ataskaitos vietoje rašoma, kad poveikis Latvijos teritorijai, kuri lieka už 54 m juostos taip pat neįsivaizduojamas. Rašoma, kad gavybos laukai bus apsupti sausinimo grioviais. Lentelėje Nr. 16 nurodoma, kad 3 m atstumu nuo šio griovio vandens slūgsojimo gylis bus 3,15 m. Pagal technologines durpynų projektavimo normas sausinamieji grioviai yra kasami 2,5 m gylio. Tai reiškia, kad jie bus sausi, nes modeliuojamas gruntinio vandens lygis ties sausinimo grioviu yra žemiau. Tuo tarpu pagal priešgaisrinės saugos taisykles, šie grioviai privalo būti užpildyti vandeniu. Šis faktas liudija apie netinkamai priimtas gruntinio vandens lygio kitimo moliavimo sąlygas, nesusietas su gaisrinės saugos reikalavimais.

Durpių klodo kasimo poveikis aplinkai iš esmės priklauso nuo gavybos laukus apjuosiančių griovių parametrų, pirmiausiai nuo jų įgilinimo. Tuo tarpu paties durpių klodo sausinimas karjero ribose neturi jokios įtakos aplinkiniams objektams, nes ji ribojama durpyną apjuosiančiais grioviais.

Uždaroji akcinė bendrovė
<<GJ Magma>>

Ataskaitoje nurodyta, kad vandens lygis bus žeminamas 4,9 m (kaip galima suprasti pačiame karjere), tačiau nėra duomenų apie vandens padėtį apjuosiančiuose durpyną grioviuose. Tą būtina žinoti, kadangi tai vertintina, kaip būsimo vandens lygio pažeminimas ties karjero riba. Prie vandens lygio šiuose grioviuose rišami tolimesni poveikio vertinimai. Kartu lieka neaišku, ar giliau 4,9 m durpės jau nebebus kasamos? Juk jų storis durpyne siekia 6,5 m.

Kiekybiniam galimo poveikio įvertinimui panaudota formulė, kuri faktiškai tinka tik taškiniam šaltiniui. Norint bent apytikriai panaudoti šią formulę drenos atveju, būtina dreną traktuoti, kaip didelio spindulio šulinį, o šis spindulys sudarytų $\frac{1}{4}$ drenos ilgio (karjerą apjuosiančio griovio ilgis keli km). Tuo tarpu ataskaitoje drenos spindulys prilygintas 1 m. Teigiama, kad poveikis aplinkai bus stacionarus, tačiau tuo pat metu vertinimui naudojama nestacionarios filtracijos formulė. Be to, nurodoma, kad vertinimas atliktas ignoruojant infiltracinę mitybą, o tai labai iškreipia skaičiavimų rezultatus, nes žeminant vandens lygį didėja gruntinio sluoksnio infiltracinė mityba, kas ypač būdinga durpėms, pasižyminčioms geromis termoizoliacinėmis savybėmis. Krintant vandens lygiui ženkliai mažėja garavimas nuo gruntinio vandens paviršiaus, dėl ko didesnis įsifiltravusių kritulių kiekis lieka gruntiniame sluoksnyje, t.y. realiai gaunamas mitybos padidėjimas, kuris ir turi būti įskaičiuotas vertinime. Atsižvelgiant į tai, kas pasakyta, pateiktas durpyno sausinimo poveikio vertinimas yra neteisingas, o kartu ir nepatikimas ir neduoda galimybės vertinti galimo poveikio masto.

Teigiama, kad karjero sausinimas neturės neigiamo poveikio aplinkos objektams. Gal tai ir nelabai nukrypstama nuo realybės, nes dėl durpių klando filtracinių savybių, kaip rodo žinomi pavyzdžiai, daugiausiai labiau pasireiškia tik artimiausioje aplinkoje. Tačiau tenka konstatuoti tą faktą, kad pažeminus vandens lygį dėl spūdžio sumažėjimo išsivystęs tam tikras durpių sluoksnio susispaudimas, kuris pasireiškš žemės paviršiaus nusėdimu, kurio dydis priklausys nuo vandens lygio pažeminimo masto. Be to, nukritus vandens lygiui, bent jau artimiausioje aplinkoje keisis augmenijos pobūdis.

Skaičiavimus reikėtų koreguoti iš esmės pagal realias durpyno sausinimo sąlygas ir poveikio faktorius.

4. Pateiktose oro taršos skaičiavimų lentelėse nėra atspindėti oro taršos perskaičiavimo koeficientai, kurių dydžiai priklauso nuo mechanizmo tipo, amžiaus ir kt. Neaišku kokio senumo bus naudojami DT-75B vikšriniai traktoriai, ekskavatoriai ir kiti mechanizmai. Traktorius DT-75B atitinka tik žemiausius Euro taršos standartus. Šie faktoriai nėra vertinami. Juk dėl to kinta suvartojamo kuro kiekis ir atitinkamai išmetamų teršalų kiekis. Nuo šių taršos kiekių atliekamas iškreiptas oro taršos modeliavimas.

5. Žvelgiant į oro taršos modeliavimo pradinius duomenis yra nelabai aišku, kodėl taršos šaltinis priimamas 10 m aukštyje, o išėjimo angos matmenys 0,5 m (tai yra 50 cm). Juk traktorių išmetimo vamzdžiai būna paprastai 2,5 – 3 m aukštyje, o jų skersmuo ne daugiau 10 cm. Klaidingai įvesti modeliavimui duomenys iš karto iškreipia ir realias apskaičiuotas reikšmes, nes pakinta tūrio

Uždaroji akcinė bendrovė <<GJ Magma>>

srautas, išeinančių teršalų greitis pro angą. Patys modeliavimo rezultatai dėl tokių įvesčių jau savaime tampa nerealiūs.

6. Skaičiuojant kietųjų dalelių (KD) pažemio koncentraciją nuo išvežimo kelio neaišku nuo kokių kiekių buvo atliekami skaičiavimai. Transportui judant žvyrkeliu kyla dulkės. Pakylančių dalelių kiekiui nuo kelio su žvyruota danga apskaičiavimui yra taikomos specialios formulės. Jose yra naudojamos kelio pločio, transporto priemonių eisme kiekio ir kt. įvestys, nuo kurių priklauso pakylančių dulkių kiekis. Visiškai nekalbama apie kompensacines priemones dulketumui sumažinti.

7. Neaiškos oro taršos ir triukšmo modeliavimo įvestys. Kur, kokiame etape, kiek dirbs mechanizmų netoli vienas kito. Modeliuojant oro taršą rodomi maksimaliai trys šaltiniai. Tuo tarpu vertinant triukšmą iš viso nekalbama apie šaltinių kiekį, tik bendrai išvardinti triukšmo šaltiniai. Nebėra aiškus suminis mechanizmų keliamas triukšmas. Sumodeliavus triukšmo sklaidą gaunami akivaizdžiai klaidingi rezultatai. Jau vien pažiūrėjus į pirmąjį triukšmo sklaidos žemėlapi matosi gautos nerealių reikšmės. Pvz.: Ties planuojamos veiklos sklypo riba gavybos laukų įrengimo metu skleidžiamas triukšmas atskirose vietose sudarys 31, 33, 37, 38 dB(A) reikšmės. Tai yra reikšmės artimos 35 dB(A) foninei ribai arba netgi žemesnės už fonines triukšmo reikšmes. Kaip tai gali būti, jeigu apjuosiančiuosius griovius ties planuojama riba kasantys ekskavatoriai skleidžia 97 dB(A), o sumodeliuotos nerealiai žemos reikšmės (kai kur netgi mažesnės už gamtinį foną). Tai visiškai neteisingi modeliavimo metu gauti duomenys. Kadangi nėra platesnio aprašymo kur kiek kokioje vietoje dirbs mechanizmų triukšmo vertinime, sunku įvertinti ir kitų žemėlapių patikimumą. Tačiau faktas jau iš pirmo žvilgsnio matomas, kad yra blogas modeliavimo scenarijus arba pradinės įvestys.

8. Pateikti du gavybos laukų įrengimo variantai. Tačiau nei viename iš jų nėra numatytas priešgaisrinis juostų įrengimas. Kai kurie sprendiniai (durpių šūsnų supylimo vietos) iš vis prieštarauja durpynų priešgaisrinės saugos taisyklėms.

9. Aprašant pelkės augaliją atsainiai vertinamos Europos Bendrijos svarbios buveinės, kurių aprašymai yra daugiau standartizuoti, o kiekviena buveinė turi aiškius išskyrimo kriterijus pagal joms būdingas rūšis ir pan. Paskutiniaisiais metais buvo atliktas didelės apimties darbas inventorizuojant visoje Lietuvoje esančias Europinės svarbos buveines, tačiau vertinant augaliją pateiktoje PAV ataskaitoje apie tai net neužsiminta. Neaišku koks buvo botaninių tyrimų tikslas - inventorizuoti visas augalų rūšis, suskaičiuoti jų kiekį ir pan. Jeigu taip, šiam tikslui reikalingi išsamūs tyrimai su tam pritaikytomis metodikomis apie kurias čia visiškai nutylima. Latvijos pusės ekspertas atliko išsamų buveinių aprašymą Latvijos teritorijos dalyje (Kebelių pelkėje), o Lietuvos pusėje toks buveinių aprašymas nebuvo atliktas. O tai yra svarbiausias augalijos vertinimo aspektas.

10. Paukščių populiacijos tyrimai buvo atlikti atmestiniai. Nenustatyta, kad juodojo gandro (įtraukto į apskaitą) lizdą yra užėmęs kitas saugomas paukštis - vištvanagis, kuris perėjo drebulėje sukrautame lizde. Iš esmės tyrimai ir turėtų prasidėti įvertinant per eilę metų sukauptą informaciją, ją patikrinant natūroje. Čia nieko panašaus nebuvo padaryta. Neaišku ar bus išlaikytos ir šio lizdo apsaugos zonos, nes durpių gavybos lauko pakraštyje palei apjuosiantį durpyną griovį yra numatytos durpių sandėliavimo vietos. Tokiu atveju, laikantis priešgaisrinės saugos reikalavimų, išorinėje juostoje, už griovio turės būti kertamas miškas plynais

Uždaroji akcinė bendrovė
<<GJ Magma>>

kirtimais durpyno priešgaisrinei juostai suformuoti, pažeidžiant 200 m zoną aplink vištvanagio lizdavietę, kurioje draudžiami kirtimai. Tai liečia ne vien vištvanagio lizdavietę, nes planuojamuose gavybos laukuose įrengiant priešgaisrines juostas turėtų būti kertami medžiai ties kertine miško buveine bei saugomų drugių radaviečių kryptimi. Tokie PAV ataskaitos sprendiniai supriešina gaisrinės saugos ir aplinkosauginius reikalavimus. Todėl jie tampa neįgyvendinamai. PAV rengėjai nepatikslingo juodojo gandro lizdavietės pokyčių, todėl sekančio vasaros sezono metu turėtų atlikti naujus ornitologinius tyrimus, kad įsitikintų ar juodasis gandras nebegyvena buvusiam lizde ir tik tada atsakingai planuotų durpių gavybą aplinkosauginiu aspektu.

11. PAV ataskaitoje kalbama, kad kuras ar tepalai į gavybos vietą bus atvežami pagal poreikį 20 ltr. talpomis. PAV ataskaitoje rašoma, kad mechanizmai sunaudoja 10 – 16 ltr. kuro darbo valandai. Skaičiuojant kuro sunaudojimą išgaunant durpes gabaliniu būdu rodoma, kad karjere dirbs 13 mechanizmų. Tai kiek tada reikės vežioti talpų po 20 ltr. sezono metu? Tai nerealus būdas.

12. Susidaro įspūdis, kad PAV ataskaitoje kalbama vien tik apie veiklos vykdymą, abstrakčiai minint veiklos kompensacines priemones, jų visiškai neišskiriant ir nepabrėžiant. Ar durpių gavyba bus vykdoma kaip išeis taip išeis, neatsižvelgiant į supančius aplinkos faktorius ir galimus neigiamos veiklos sumažinimo būdus? Vos vienoje didelės PAV ataskaitos vietoje galima rasti keletą gamtosauginių priemonių ir tos pačios dalinai susietos su sveikatos apsauga.

13. Būtų gerai, kad PAV ataskaitos rengėjai atskaitos įvade pateiktų savo individualiai vartojamų sąvokų apibrėžimus. Tekste dažnai vartojamos tokios sąvokos kaip „kanalas“, „kanalizutas upelis“, „kanalo centras“ turi visai kitas reikšmes, nei pavartotos PAV ataskaitoje, arba posakio reikšmė nesuprantama. Reikėtų suprasti ir tai, kad „durpės“ lietuvių kalboje yra daugiskaitinis daiktavardis. PAV ataskaitos tekste jis kartais pavartotas vienaskaitos forma.

Apibendrinant kas pasakyta, ši PAV ataskaita, nepašalinus aukščiau išvardintus esminius trūkumus, negali būti toliau teikiama svarstymui.

UAB „GJ Magma“ steigėjas, g.m.d.

Gintautas Juozapavičius

UAB „GJ Magma“ ekologas

Edvardas Grenčius